

دانشنامه جهان اسلام

جلد بیست و هشتم

چاپ اول: ۱۳۹۹ / تعداد ۵۰۰۰ نسخه

حروف نگاری و صفحه‌آرایی: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت افست (سهامی عام)

نظارت چاپ، نشر، توزیع: مؤسسه فرهنگی هنری کتاب مرجع

تهران - خیابان فلسطین، شماره ۳۸۲، شماره پستی ۱۴۱۶۶۷۴۵۴۴، صندوق پستی ۱۳۶۵-۳۸۸۵، نمابر ۸۸۹۶۹۲۰۱

www.rch.ac.ir

پایگاه اینترنتی:

www.ewi.ir

این کتاب با تسهیلات حمایتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی چاپ و منتشر شده است.

همه حقوق برای بنیاد دایرةالمعارف اسلامی محفوظ است.

قیمت: ۲۰۸۰۰۰۰۰ ریال

دانشنامه جهان اسلام / زیر نظر غلامعلی حدّاد عادل. - تهران: بنیاد دایرةالمعارف

اسلامی، ۱۳۷۵ -

ج. : مصور (بخشی رنگی)

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۷۰۲۹-۵ (ج. ۲۸)

ص.ع. به انگلیسی:

Encyclopaedia of the world of Islam (in Persian)

کتابنامه

۱. اسلام - دایرةالمعارفها. ۲. کشورهای اسلامی - دایرةالمعارفها. ۳. ایران -

دایرةالمعارفها. ۴. تمدن اسلامی - دایرةالمعارفها. ۵. فرهنگ اسلامی - دایرةالمعارفها.

الف. حدّاد عادل، غلامعلی، ۱۳۲۴ - ب. بنیاد دایرةالمعارف اسلامی.

۲۹۷/۰۳

BP/۵/۲/د ۲

فهرست مدخلها و نامهای مؤلفان و مترجمان^۱

شهادت (۲)	هاجر کاظمی افشار	الف) افغانستان
شهادت (شهادتین) ← اسلام		ب) پاکستان
شهبازی	ابوالفضل خطیبی	ج) بنگلادش
شهیندر	سعید باطنی	د) اندونزی
شه چی لینگ	حامد وفایی و	ه) مالزی
شهاد	رضا مرادزاده	و) برونتی دارالسلام (برونی) محمد عباسی
شهادت	احمد آرین نیا	شهرزاد ← هزارویکشب
محوطه باستانی	عبدالکریم عطارزاده	شهرزاد، رضا کمال
شهادت بنت ابی نصر	فاطمه گنجی	شهرزور
شهر / شهرسازی	احمد آرین نیا	شهرزوری، خاندان
شهر آشوب		شهرزوری، شمس الدین
۱) در ادبیات فارسی	محمدعلی اجتهادیان	شهر سبز ← گش
۲) در ادبیات ترکی	ناصر سلیمانزاده	شهرستان
۳) در ادبیات اردو	عمیر منظر	شهرستانک ← کرج
شهر آمینی	نیوشا شاهصاحبی	شهرستانهای ایران شهر
شهر انگیز ← شهر آشوب	طاهر بابایی	شهرستانی، خاندان
شهر بابک	لیلا رضایی کزازی	شهرستانی، محمد بن عبدالکریم دایانا اشتایگروالد
شهر بانو	احمد مهدوی دامغانی؛ با	محمد جواد انواری
	اضافاتی از گروه تاریخ اسلام	جواد خسروی
شهر بانی	یعقوب خزایی	سید عبدالستار حسنی
شهرین حوشب	سعید شفیع	سیدرسول موسوی حاجی
شهرت	سیدرضا هاشمی	حمیدرضا میرمحمدی
شهرداری		بابک تبرایی
۱) ایران	پروین قدسی زاد	امین آریانراد
۲) آسیای مرکزی و قفقاز	جواد مرشدلو	شهرکرد
۳) ترکیه	ناصر پورابراهیم	شهروند ← ملت (۱)
۴) کشورهای عرب زبان	محمد مالکی	شهروندی
۵) افریقای مسلمان غیر عرب اصغر صادقی یکتا		شهریار
۶) شبه قاره هند و جنوب شرقی آسیا		شهریار، محمد حسین
		شهریار در کشورهای ترکی زبان رحیم رئیس نیا

۱. نام مترجمان زیر نام مؤلفان و با حروف ایرانیک آمده است.

شهرام صحرائی	شهیدی، فتاح	شهریارنامه ← مختار غزنوی
رضا مرادزاده	شی آن	شهریر
اکرم ارجح	مسجد هواجوئه	شهریور
فاطمه مینایی	شیء / شیئیت	شهزاد احمد
ناصر سلیمانزاده	شیاد حمزه	شهزاده، مجموعه
رضا رضازاده لنگرودی	شیال، جمالالدین	شهسوار ← تنکابن
رضا مرادزاده و	شیائوجینگ	شهنشهان، بقعه
سیدجلال امام		شهنوربن طاهر ← اسفراینی، شاهفوربن طاهر
محمود صادقی علوی	شیبان، بنی	شهمردان رازی
مهدی عزتی	شیبان بن سلمه	شهمیرزاد
صدیقه ملکلو	شیبان بن عبدالرحمان تمیمی	گوش شه میرزادی
علی جلیلی	شیبان بن عبدالعزیز یشگری	شهناز ← شور (۱)
گروه زبان و ادبیات عربی	شیبانی، ابراهیم	شهناز، جلیل
و صالحه سیاوشی		شهنازی
شیبانی، ابوعمرو اسحاق بن میرار ← ابوعمرو شیبانی	شیبانی، خاندان	شهنامه قاسمی ← قاسمی گنابادی، محمد قاسم
علی پور صفر قصابی نژاد	شیبانی، فتحالله خان	شهنشاهنامه ← صبا، فتحعلی خان
خدایار صائب	شیبانی، محمد بن حسن	شهنواز ← یار احمدزایی
سعید عدالت نژاد	شیبانی، محمد بن عبدالله	شهود ← کشف و شهود
محمد کاظم رحمتی و		شهووق
علی اکبر رضایی	شیبانی، منوچهر	شایا شهوق و
محمد مهدی مقیمی زاده	شیبانیان	فرزاد مروجی
محسن رحمتی	شیبانی خان ← شیبیک خان	خدیجه کثیری و
	شیبیه بن عثمان	فیروزه صادقزاده دربان
محمود خواجه میرزا	شیبیه بن نصاح	
محسن معینی	شیبیک خان	فریده سعیدی
رضا رضازاده لنگرودی	شیبیکوه	رضا مختاری
امین آریانزاد	شیب و شباب	مهدی فیروزیان
ا. ارزی؛ با تلخیص و		
اضافاتی از د. اسلام		زاون فوکاسیان
فاطمه موحدی محصل طوسی	شیپور ← بوق	شهرام صحرائی و
	شیث	فریده سعیدی
ندا سقایی	شیخ	محرم قلیزاده
حسن حسینزاده شانهچی	شیخ (در تصوف) ← پیر	رضا مرادزاده
		سیدعلی محمد سجادی
		شهید علی پاشا
		شهیدی، برهان
		شهیدی، سیدجعفر

شیخ طوسی ← طوسی، محمد بن حسن	بابک تبرایی	شیخ، کمال
شیخ عباسی	عبدالحسین آذرنگ	شیخ احمد روحی
شیخ عبدالصمد، مجموعه ← نطنز		شیخ احمد قمی ← قمی، شیخ احمد
سعید شیرازی		شیخ اشراق ← سهروردی، شهاب الدین
صفورا برومند	حسین بیاتلو	شیخ الاسلام
شهناز رازپوش		شیخ الاسلام زنجانی ← زنجانی، ابو عبدالله
یوسف جمالی	علی جلیلی	شیخ الحرم
محسن رحمتی		شیخ رئیس ← ابن سینا، ابوعلی حسین بن عبدالله
شیخ فضل الله نوری ← نوری، شیخ فضل الله	فضل الله براقی	شیخ رئیس قاجار
محمد صادق اکرامی		شیخ الشریعه اصفهانی ← شریعت اصفهانی
شیخ لطف الله میسی ← میسی، شیخ لطف الله		شیخ الطایفه ← طوسی، محمد بن حسن
شیخ متی	محمد رئیس زاده	شیخ العراقین
شیخ محمد سبزواری		شیخ انصاری ← انصاری، مرتضی
شیخ محمد عبدالله (۱)	ناصر سلیمان زاده	شیخ اوغلو
شیخ محمد عبدالله (۲)		شیخ بهائی ← بهاء الدین عاملی
شیخ مفید ← مفید، محمد بن محمد بن نعمان		شیخ جام ← احمد جام
رحیم رئیس نیا		شیخ جام، مجموعه ← احمد جام
عظیم طهماسبی و		شیخ جنید ← جنید
حسین مهتدی	آ. رو (د. اسلام)	شیخ حسین
شیخی	فیروزه صادق زاده دربان	
(۱) یوسف سنان		شیخ خزعل ← خزعل
محمد بکتاش	محمد بکتاش	شیخ زاده
آیدین فرنگی	آیدین فرنگی	
ناصر سلیمان زاده	هاجر صمدی	شیخ زاده مصور
سیده ندا مهدوی	عباس احمدوند	شیخ سعید
محمد رضا لواسانی	ناصر پورا براهیم	شیخ سعید، قیام
یعقوب آژند	رحیم رئیس نیا	شیخ سلیم
ایلناز رهبر و	رحیم رئیس نیا	شیخ شامل
بابک خضرائی		شیخ شعیب ← لاوان، جزیره
مهدی رحیم پور		شیخ صدوق ← صدوق، محمد بن علی
رضا مرادزاده و		شیخ صفی ← صفی الدین اردبیلی
الهام سادات میرزانی		شیخ صفی، بقعه ← بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی
محمد تقی کرمی		شیخ صنعان
مرضیه کاظمی	مهران افشاری	
شیر (۱)		

محمد رئیس زاده	شیرازی، محمدکاظم	شمامه محمدی فر	شیر (۲)
نسرین سراجی پور و	شیرازی، میرزا ابراهیم	فریده سعیدی	مطالعات دینی
حسن سیدعرب			شیراز
اسماعیل باغستانی	شیرازی، میرزا علی		۱) وجه تسمیه
محمد رئیس زاده	شیرازی، میرزا محمد تقی	مجتبی خلیفه	۲) پیشینه
شیرازی، میرزا محمد حسن ← میرزای شیرازی		امین آریان راد	۳) دوره جدید
فرزاد مروّجی	شیرازی، نجیب الدین علی	رضا حیدری زادی	۴) گویش شیرازی
لیلا خان احمدی	شیرازیها	مهدی گلچین عارفی	۵) معماری
علی غلامی	شیرانی	طیبه کرمی	۶) حوزه فلسفی
لیلا احمدی	شیربها	یعقوب آژند	شیراز، مکتب
شمامه محمدی فر	شیرخشت	مریم ارجح	شیرازنامه
مریم حیدرخانی	شیردار، مدرسه	هاجر کاظمی افشار	شیرازی، ابواسحاق
	شیرشاه سوری ← سوریان	محمد رئیس زاده	شیرازی، ابوالحسن
	شیرشاه سوری، آرامگاه ← سَهَسَرَام		شیرازی، ابوالحسن میرزا ← ابوالحسن خان ایلچی
محمدامین زواری	شیرعلی خان	ولی الله کاوسی	شیرازی، اسدالله
میروان حلبچه‌ای و	شیرکوه بی کس	منا کدخدامرادی و	شیرازی، باقر
گروه زبان و ادبیات		مهرداد قیومی بیدهندی	
احمد آرن نیا	شیرکوه	حسین محمدخانی و	شیرازی، جمال الدین محمود
جمیله رضایی	شیرکوه بن شاذی	گروه فلسفه	
سعید کامیابی	شیروان (۱)	محمد رئیس زاده	شیرازی، خاندان
	شیروان (۲) ← شَروان	رضا دستجردی	شیرازی، رفیع الدین
افسانه منفرد	شیروانی	محمد رضا معینی	شیرازی، سلطان الواعظین
عسکر بهرامی	شیر و خورشید	محمد رئیس زاده	شیرازی، سید عبدالله
	شیر و خورشید سرخ، جمعیت ← جمعیت هلال احمر	محمد رئیس زاده	شیرازی، سید عبدالهادی
محمد جعفر معین فر	شیرین بیان	محمد رئیس زاده	شیرازی، سید مهدی
	شیرین و فرهاد ← خمسه (۲)		شیرازی، ظهیرالدین ← ظهیرالدین شیرازی
ندا خوشقانی	شیرینی	مجتبی خلیفه	شیرازی، عباس
	شیز ← [ضمیمه دانشنامه]		شیرازی، قطب الدین
زهرا رضایی نسب	شیرَر	عبدالله صلواتی	۱) زندگی‌نامه
فریده سعیدی	شیرِری	فریبا پایروند ثابت	۲) آثار نجومی
حامد وفایی	شی زه جو	زهرا قزلباش	۳) آثار پزشکی
ابراهیم رسولی	شیشکلی	پویان رضوانی	۴) آثار ریاضی
			شیرازی، محمد رضا ← مساوات، محمد رضا

۱. هند	شیشه / شیشه گری	
الف. پیش از تجزیه	۱) شناخت ماده	مرضیه کاظمی
ب. پس از تجزیه محسن معصومی	۲) شیشه گری در ایران	منوچهر حمزه‌لو
۲. پاکستان	۳) شیشه گری در جهان اسلام افسانه منفرد	
۳. بنگلادش محمد عباسی	شی شی جی	رضا مرادزاده
ز) کشورهای جنوب شرقی آسیا	شی شی یوجی	رضا مرادزاده
۱. از آغاز تا تأسیس کشورها	شیطان	سیدمحمد عمادی حائری
محمودرضا اسفندیار	شیعه	
۲. پس از تشکیل کشورهای مستقل	۱) واژه و اصطلاح	مریم کیانی فرید
الف. اندونزی	۲) تاریخ تکوین شیعه	حسن طارمی‌راد و
ب. مالزی		مریم کیانی فرید
ج. تایلند، فیلیپین، میانمار (برمه)	۳) منظومه اعتقادی - آموزه‌ای شیعه اثناعشری	
فائزه رحمان		مریم کیانی فرید
رضا مرادزاده	۴) کتب معتبر	محمدرضا معینی
۳. چین	۵) شیعه و علوم، تمدن و فرهنگ اسلامی	
ح) افریقا اصغر صادقی یکتا		سعید طاوسی مسرور
ط) سرزمینهای دیگر	۶) شیعیان در جهان (مطالعات جغرافیایی - تاریخی)	
۱. روسیه جواد مرشدلو	الف) شیعه امامیه در ایران سیده رقیه میرابوالقاسمی	
۲. اروپا حمیدرضا آذری‌نیا	ب) آسیای مرکزی و افغانستان	
۳. امریکای شمالی زهره اصفهانی	۱. آسیای مرکزی محسن رحمتی	
۷) نگرش فرهنگی و اجتماعی به شیعه	۲. افغانستان سعید شیرازی	
ابراهیم موسی‌پور بشلی	ج) قفقاز	
۸) مطالعات و تحقیقات آکادمیک در غرب	۱. از آغاز تا پایان دوره شوروی (۱۳۶۹ش)	
الف) مرور کلی	جواد مرشدلو	
ب) به زبان آلمانی فاطمه طارمی‌راد (مؤسسه اطلاعات و تحقیقات اسلامی)	۲. دوره استقلال اصغر صادقی یکتا	
ج) امریکای شمالی مریم سعادت و زهره اصفهانی (مؤسسه اطلاعات و تحقیقات اسلامی)	د) آسیای صغیر و بالکان ← [ضمیمه دانشنامه]	
د) بریتانیا مریم‌السادات موسوی (مؤسسه اطلاعات و تحقیقات اسلامی)	ه) کشورهای عرب زبان	
ه) به زبان فرانسه محمد باعزم (مؤسسه اطلاعات و تحقیقات اسلامی)	۱. از آغاز تا دوره عثمانی	
	محمدحسین افراخته	
	۲. دوره معاصر محمد مالکی	
	و) شبه‌قاره هند	

نشانه‌ها و اختصارات

نشانه‌ها

* (پس از یک کلمه) نشانه وجود مقالاتی با این عنوان در همین دانشنامه؛ (پیش از یک کلمه، در استعمال زبان‌شناسی تاریخی) کلمه حدسی یا فرضی	
← نشانه ارجاع	
/ جداکننده سنوات، واژه‌ها، مصراعها	
// جداکننده دو بیت	
/ / نشانه امضای مؤلف	
< > نشانه عنوان ترجمه‌شده منابع	
[ ] نشانه افزوده‌های دانشنامه جهان اسلام بر مقالات ترجمه‌شده	

اختصارات عمومی

پ	صفحه پشت (در نسخه خطی / عکسی)
ج	جلد
ح	در حدود -
حک:	حکومت در -
ر	صفحه رو (در نسخه خطی / عکسی)؛ به جای ممیز میان اعداد
رض	رضی الله عنه
ره	رحمه الله
س	سطر
ش	شماره؛ شمسی (در مورد تاریخهای ۱۳۰۰ شمسی به بعد)
ص	صفحه، صفحات
ق م	قبل از میلاد
گ	برگ
همان	همان مؤلف و همان اثر در ارجاع مکرر
همانجا	مأخذ پیشین (همان مؤلف، همان اثر، همان جلد، همان صفحه)
همو	همان مؤلف (در صورتی که به چند کتاب یک مؤلف ارجاع داده شود، سال انتشار افزوده می‌شود).
ed.	(ویرایش -، به نظارت -) edited by
f.	(و بعد / صفحه بعد) and the following page
ff.	(به بعد / صفحات بعد) and the following pages
ibid	(همان / همانجا) ibidem
no.	(شماره) number

p.	page (صفحه)
r	recto (صفحة رو)
s.v.	sub verbo (ذیل)
tr.	translated by (ترجمه)
v	verso (صفحة پشت)
vol.	volume (جلد)

اختصارات عناوين دایرة المعارفها

د. آ.	دایرة المعارف آذربایجان شوروی (<i>Āzərbayjān Sāvet ensiklopediyāst</i>)
د. ا. ترک	دایرة المعارف اسلام ترک (<i>İslām ansiklopedisi</i>)
د. ا. د. ترک	دایرة المعارف اسلام بنیاد دیانت ترکیه (<i>Türkiye Dīyanet Vakft İslām ansiklopedisi</i>)
د. اردو	دایرة المعارف اسلام اردو (اردو دائره معارف اسلامیه)
د. ازبکستان	دایرة المعارف ازبکستان (<i>Uzbekistān Respublikasi ensiklopediyā</i>)
د. ازبکستان شوروی	دایرة المعارف ازبکستان شوروی (<i>Uzbek Sāvet ensiklopediyāst</i>)
د. اسلام	دایرة المعارف اسلام (<i>The Encyclopaedia of Islam</i>)
د. ایرانیکا	دایرة المعارف ایرانیکا (<i>Encyclopaedia Iranica</i>)
د. تاجیکی	دایرة المعارف تاجیکستان (<i>Ensiklopediyāi Sāvetii Tājik</i>)
د. ترک	دایرة المعارف ترک (<i>Türk ansiklopedisi</i>)
د. ج. اسلام	دانشنامه جهان اسلام
د. دین و اخلاق	دایرة المعارف دین و اخلاق (<i>Encyclopaedia of religion and ethics</i>)

اختصارات عناوين مجلات به خط لاتینی

BSO[AJS]	<i>Bulletin of the School of Oriental [and African] Studies</i>
JA	<i>Journal asiatique</i>
JAOS	<i>Journal of the American Oriental Society</i>
JRAS	<i>Journal of the Royal Asiatic Society</i>
ZDMG	<i>Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft</i>

مشخصات منابع پربسامد*

الف) منابع فارسی و عربی

- آقابزرگ طهرانی = محمد محسن آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، چاپ علی نقی منزوی و احمد منزوی، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳، ج ۲۶ در ۲۹ مجلد.
- ابن اثیر = ابن اثیر، الکامل فی التاریخ، بیروت ۱۳۸۵-۱۳۸۶/۱۹۶۵-۱۹۶۶، چاپ افسست ۱۳۹۹-۱۴۰۲/۱۹۷۹-۱۹۸۲، ج ۱۳.
- ابن بیطار = ابن بیطار، الجامع لمفردات الادویة والاغذیة، بولاق ۱۲۹۱، چاپ افسست بغداد [بی تا]، ج ۴ در ۲ مجلد.
- ابن تغری بردی = ابن تغری بردی، النجوم الزاهرة فی ملوک مصر و القاهرة، قاهره [؟] ۱۳۸۳-۱۳۹۲/ [۱۹۶۳-۱۹۷۲]، ج ۱۶.
- ابن جوزی = ابن جوزی، المنتظم فی تاریخ الملوک و الامم، چاپ محمد عبدالقادر عطا و مصطفی عبدالقادر عطا، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲، ج ۱۸.
- ابن حوقل = ابن حوقل، کتاب صورة الارض، چاپ کرامرس، لیدن ۱۹۳۸-۱۹۳۹، ۲ قسم، چاپ افسست ۱۹۶۷، ۲ قسم در یک مجلد.
- ابن خردادذبه = ابن خردادذبه، کتاب المسالك و الممالک، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۸۹، چاپ افسست ۱۹۶۷.
- ابن خلدون = ابن خلدون، تاریخ ابن خلدون، المُسَمَّی دیوان المبتدا و الخبر، چاپ خلیل شحاده و سهیل زکار، بیروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸، ج ۸.
- ابن خلکان = ابن خلکان، وفيات الاعیان و انباء ابناء الزمان، چاپ احسان عباس، بیروت ۱۹۶۸-۱۹۷۷، ج ۸، چاپ افسست قم ۱۳۶۴ ش.
- ابن رسته = ابن رسته، کتاب الاعلاق النفیسة، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۹۲، چاپ افسست ۱۹۶۷.
- ابن سعد = ابن سعد، الطبقات الکبری، چاپ احسان عباس، بیروت ۱۴۰۵/۱۹۸۵، ج ۹.
- ابن سینا = ابن سینا، القانون فی الطب، چاپ ادوار قش، بیروت ۱۴۰۸/۱۹۸۷.
- ابن عساکر = ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، چاپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۵-۱۴۲۱/۱۹۹۵-۲۰۰۱، ج ۸۰.
- ابن عماد = ابن عماد، شذرات الذهب فی اخبار من ذهب، بیروت ۱۳۹۹/۱۹۷۹، ج ۸.

* به منظور پرهیز از تکرار و اطناب، در متن و منابع مقالات، برخی از منابع پربسامد به صورت اختصار آمده و مشخصات آنها در اینجا به طور کامل درج شده است.

- ابن فارس = ابن فارس، معجم مقاییس اللغة، چاپ عبدالسلام محمد هارون، قم ۱۴۰۴، ج ۶.
- ابن فقیه = ابن فقیه، کتاب البلدان، چاپ یوسف الهادی، بیروت ۱۴۱۶/۱۹۹۶.
- ابن منظور = ابن منظور، لسان العرب، چاپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲، ج ۱۸.
- ابن ندیم = ابن ندیم، کتاب الفهرست، چاپ ایمن فؤاد سید، لندن ۱۴۳۰/۲۰۰۹، ج ۲ در ۴ مجلد.
- ابوالفرج اصفهانی = ابوالفرج اصفهانی، کتاب الاغانی، قاهره ۱۳۸۳، چاپ افست بیروت [بی تا]، ج ۲۴.
- ابوریحان بیرونی = ابوریحان بیرونی، الآثار الباقیة عن القرون الخالیة، چاپ ادوارد زاخاو، لایپزیگ ۱۸۷۸، ۱۹۲۳.
- اسکندر منشی = اسکندر منشی، تاریخ عالم آرای عباسی، تهران ۱۳۳۵ ش، ج ۳ در ۲ مجلد، ۱۳۴۳ ش، ۱۳۵۰ ش.
- اصطخری = ابراهیم بن محمد اصطخری، کتاب مسالک الممالک، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۷۰، چاپ افست ۱۹۲۷، ۱۹۶۷.
- اعتماد السلطنه = محمد حسن بن علی اعتماد السلطنه، مرآة البلدان، چاپ عبدالحسین نوائی و میرهاشم محدث، تهران ۱۳۶۷-۱۳۶۸ ش، ج ۴ در ۳ مجلد.
- امین = محسن امین، اعیان الشیعة، چاپ حسن امین، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳، ج ۱۱.
- اولیا چلبی = محمد ظلی بن درویش اولیا چلبی، اولیا چلبی سیاحتنامه سی، ج ۱-۶، چاپ احمد جودت، استانبول ۱۳۱۴-۱۳۱۸، ج ۷ و ۸، استانبول ۱۹۲۸، ج ۹ و ۱۰ (به خط لاتین)، استانبول ۱۹۳۵-۱۹۳۸.
- بخاری = محمد بن اسماعیل بخاری، صحیح البخاری، [چاپ محمد ذهنی افندی]، استانبول ۱۴۰۱/۱۹۸۱، ج ۸ در ۳ مجلد، چاپ افست بیروت [بی تا].
- بلاذری (بیروت) = احمد بن یحیی بلاذری، فتوح البلدان، چاپ عبدالله انیس طباع و عمر انیس طباع، بیروت ۱۴۰۷/۱۹۸۷.
- بلاذری (لیدن) = احمد بن یحیی بلاذری، کتاب فتوح البلدان، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۶۶، چاپ افست فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.
- بیهقی = محمد بن حسین بیهقی، تاریخ بیهقی، چاپ علی اکبر فیاض، مشهد ۱۳۵۰ ش، ۱۳۵۶ ش.
- جعفری = عباس جعفری، گیتاشناسی ایران، تهران ۱۳۶۸-۱۳۷۹ ش، ج ۳.
- جوینی = عظاملک بن محمد جوینی، کتاب تاریخ جهانگشای، چاپ محمد بن عبدالوهاب قزوینی، لیدن ۱۹۱۱-۱۹۳۷، ج ۳، چاپ افست تهران [بی تا].
- حاجی خلیفه = مصطفی بن عبدالله حاجی خلیفه، کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون، بیروت ۱۴۰۲/۱۹۸۲، ج ۶، ۱۴۱۰/۱۹۹۰.

- حدود العالم = حدود العالم من المشرق الى المغرب، چاپ منوچهر ستوده، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۰ ش، ۱۳۶۲ ش.
- حرّ عاملى = محمد بن حسن حرّ عاملى، تفصيل وسائل الشيعة الى تحصيل مسائل الشريعة، قم ۱۴۰۹-۱۴۱۲، ج ۳۰، ۱۴۱۶.
- حمد الله مستوفى، تاريخ كزیده = حمد الله مستوفى، تاريخ كزیده، چاپ عبدالحسين نوائى، تهران ۱۳۳۹ ش، ۱۳۶۲ ش.
- حمد الله مستوفى، نزهة القلوب = حمد الله مستوفى، كتاب نزهة القلوب، چاپ گى لسترنج، ليدن ۱۹۱۵، چاپ افست تهران ۱۳۶۲ ش.
- خطيب بغدادى = احمد بن على خطيب بغدادى، تاريخ مدينة السلام، چاپ بشار عواد معروف، بيروت ۱۴۲۲/۲۰۰۱، ج ۱۷.
- خواندمير = غياث الدين بن همام الدين خواندمير، تاريخ حبيب السير فى اخبار افراد البشر، چاپ محمد دبیرسیاقى، تهران ۱۳۳۳ ش، ج ۴، چاپ افست ۱۳۵۳ ش، ۱۳۶۲ ش.
- خوانسارى = محمد باقر بن زين العابدين خوانسارى، روضات الجنات فى احوال العلماء والسادات، چاپ اسد الله اسماعيليان، قم ۱۳۹۰-۱۳۹۲، ج ۸.
- خويى = ابوالقاسم خويى، معجم رجال الحديث، بيروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳، ج ۲۳، چاپ افست قم [بى تا].
- دهخدا = على اكبر دهخدا، لغت نامه، زير نظر محمد معين و جعفر شهيدى، تهران ۱۳۷۷ ش، ج ۱۶.
- ذهبى = محمد بن احمد ذهبى، سير اعلام النبلاء، چاپ شعيب أرنؤوط و ديكران، بيروت ۱۴۰۱-۱۴۰۹/ ۱۹۸۱-۱۹۸۸، ج ۲۵.
- رزم آرا = حسينعلى رزم آرا، فرهنگ جغرافيايى ايران (آباديهها)، تهران ۱۳۲۸-۱۳۳۹ ش، ج ۱۱، ۱۳۵۵ ش.
- رشيد الدين فضل الله همدانى = رشيد الدين فضل الله همدانى، جامع التواريخ، چاپ محمد روشن و مصطفى موسى، تهران ۱۳۷۳ ش، ج ۴.
- زَمْخَسَرى = محمود بن عمر زَمْخَسَرى، الكشاف عن حقائق غوامض التنزيل و عيون الاقوال فى وجوه التأويل، بيروت ۱۳۶۶/۱۹۴۷، ج ۴.
- سامى = شمس الدين بن خالد سامى، قاموس الاعلام، چاپ مهراڻ، استانبول ۱۳۰۶-۱۳۱۶/۱۸۸۹- ۱۸۹۸، ج ۶.
- سَمْعَانى = عبدالكريم بن محمد سمعانى، الانساب، چاپ عبدالله عمر بارودى، بيروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸، ج ۵.

سَيوطى = عبدالرحمان بن ابى بكر سَيوطى، الدر المنثور فى التفسير بالمأثور، چاپ نجدت نجيب، بيروت ۱۴۲۱/۲۰۰۱، ج ۸.

شوشترى = محمدتقى شوشترى، قاموس الرجال، قم ۱۴۱۰-۱۴۲۴، ج ۱۲.

صَفَدى = خليل بن ابيك صفدى، كتاب الوافى بالوفيات، ويسبادن و بيروت ۱۹۶۲-۲۰۰۹، ج ۳۰.

طباطبائى = محمدحسين طباطبائى، الميزان فى تفسير القرآن، بيروت ۱۳۹۰-۱۳۹۴ / ۱۹۷۱-۱۹۷۴، ج ۲۰.

طبرسى = فضل بن حسن طبرسى، مجمع البيان فى تفسير القرآن، چاپ هاشم رسولى محلاتى و فضل الله يزدى طباطبائى، بيروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸، ج ۱۰ در ۵ مجلد.

طبرى، تاريخ (بيروت) = محمد بن جرير طبرى، تاريخ الطبرى: تاريخ الامم والملوك، چاپ محمد ابو الفضل ابراهيم، بيروت [۱۳۸۲-۱۳۸۷/۱۹۶۲-۱۹۶۷]، ج ۱۱.

طبرى، تاريخ (ليدن) = محمد بن جرير طبرى، تاريخ الرسل والملوك، چاپ دخويه، ليدين ۱۸۷۹-۱۹۰۱، ج ۱۵، چاپ افست تهران ۱۹۶۴-۱۹۶۵.

طبرى، جامع = محمد بن جرير طبرى، جامع البيان عن تأويل آى القرآن، مصر ۱۳۷۳/۱۹۵۴، ج ۳۰ جزء در ۱۲ مجلد.

طوسى = محمد بن حسن طوسى، التبيان فى تفسير القرآن، چاپ احمد حبيب قصير عاملى، بيروت [بى تا.]، ج ۱۰.

قَلَقَشَندى = احمد بن على قَلَقَشَندى، صبح الاعشى فى صناعة الانشا، قاهره ۱۹۱۰-۱۹۲۰، چاپ افست ۱۳۸۳/۱۹۶۳، ج ۱۴.

كلينى (بيروت) = محمد بن يعقوب كلينى، الكافى، چاپ على اكبر غفارى، بيروت ۱۴۰۱، ج ۸.

كلينى (قم) = محمد بن يعقوب كلينى، الكافى، چاپ دار الحديث، قم ۱۳۸۷-۱۳۸۸ ش، ج ۱۵.

كيهان = مسعود كيهان، جغرافياى مفصل ايران، تهران ۱۳۱۰-۱۳۱۱ ش، ج ۳.

مجلسى = محمد باقر بن محمدتقى مجلسى، بحار الانوار، بيروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳، ج ۱۱۰.

مسعودى، التنبيه = على بن حسين مسعودى، كتاب التنبيه والاشراف، چاپ دخويه، ليدين ۱۸۹۴، چاپ افست ۱۹۶۷.

مسعودى، مروج (بيروت) = على بن حسين مسعودى، مروج الذهب و معادن الجواهر، چاپ شارل پلا، بيروت ۱۹۶۵-۱۹۷۹، ج ۷.

- مسعودی، مروج (پاریس) = علی بن حسین مسعودی، مروج الذهب و معادن الجواهر، چاپ باربیه دومنار و پاوه دوکورتی، پاریس ۱۸۶۱-۱۸۷۷، ج ۹، چاپ افست تهران ۱۹۷۰.
- مسکویه = احمد بن محمد مسکویه، تجارب الامم، چاپ ابوالقاسم امامی، تهران ۱۳۷۶-۱۳۸۰ ش، ج ۸.
- مقدسی = محمد بن احمد مقدسی، کتاب احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۷۷، چاپ افست ۱۹۶۷.
- منزوی = احمد منزوی، فهرست نسخه‌های خطی فارسی، تهران ۱۳۴۸-۱۳۵۳ ش، ج ۶.
- میرخواند = محمد بن خاوندشاه میرخواند، تاریخ روضة الصفا، تهران ۱۳۳۸-۱۳۳۹ ش، ج ۱۰.
- نجاشی = احمد بن علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر برجال النجاشی، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷، ۱۴۱۶.
- نجفی = محمد حسن بن باقر نجفی، جواهر الکلام فی شرح شرائع السلام، بیروت ۱۹۸۱، ج ۴۳.
- یاقوت حموی = یاقوت حموی، کتاب معجم البلدان، چاپ فردیناند ووستنفلد، لایپزیگ ۱۸۶۶-۱۸۷۳، ج ۶، چاپ افست تهران ۱۹۶۵.
- یعقوبی، البلدان = احمد بن اسحاق یعقوبی، کتاب البلدان، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۹۲، چاپ افست ۱۹۶۷.
- یعقوبی، تاریخ = احمد بن اسحاق یعقوبی، تاریخ الیعقوبی، بیروت: دارصادر، [بی تا]، ج ۲، چاپ افست قم [بی تا].

ب) منابع به خط لاتینی

- EI*¹ *E.J. Brill's first encyclopaedia of Islam, 1913-1936*, Leiden: Brill, 1913-1938, repr. 1987.
- EI*² *The Encyclopaedia of Islam*, new ed., Leiden: Brill, 1960-2002, vol.12: *Supplement*, 2004.
- EI*³ *The Encyclopaedia of Islam: three*, ed. Gudrun Krämer et al., Leiden: Brill, 2007- .
- EIr.* *Encyclopaedia Iranica*, ed. Ehsan Yarshater, London: Routledge & Kegan Paul, 1985- .
- İA* *İslâm ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1965-1988.
- TA* *Türk ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1968-1988.
- TDVİA* *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988- .